

KLOVNE I ÆLDREPLEJEN

Projektrapport

*Den måde, vi vælger at se verden på,
skaber den verden, vi ser*

Albert Einstein

Indholdsfortegnelse

INDLEDNING	3
PROJEKT 'KLOVNE I ÆLDREPLEJEN'	4
Projektets formål og mission	4
Fakta	4
Det praktiske	4
TUT & TUT	7
Etik og værdier	7
Tilgange og virkemidler	8
<i>Tilgange: Nærvær, omsorg, humor og fantasi</i>	8
<i>Virkemidler: Kostume, røde næser, tematisk rammesætning og rekvisitter</i>	9
'KLOVNE I ÆLDREPLEJEN', projektet foldet ud.....	11
Forskellige møder, forskellige steder, med forskellige borgere	11
Fortællende billeder fra TUT & TUTs besøg.....	12
HVAD SYNES DE OM BESØG AF TUT & TUT?	17
Beboerne	17
Pårørende	17
Frivillige	18
Personale og ledelse	18
KONKLUSION OG VÆRDIEN AF 'KLOVNE I ÆLDREPLEJEN'	22
Er missionen med projektet lykkes?	22
Gode råd.....	23
Epilog	24

Alle billeder i rapporten er gengivet med tilladelse fra de portrætterede.
Kopiering og videreformidling af rapportens indhold er kun tilladt efter aftale med Marcher & Lillesø.
www.tutogtut.dk

INDLEDNING

Dette er evalueringsrapporten af projektet 'Klovne i Ældreplejen'. Projektet er gennemført af Tanja Marcher & Arendse Lillesø, med klovnefigurerne TUT & TUT, efterår og vinter 2016/17.

Omdrejningspunktet i projektet har været TUT & TUTs besøg i plejeboligerne (4 afdelinger) og i daghjemmet (1 afdeling) på Præsthøjgården i Horsens. Projektet er støttet af Inge og Asker Larsens Fond.

I nærværende rapport om projektet vil vi dele ud af vores viden, vores tanker om hvordan og hvorfor, fortælle om forløbet, opsamle læringer og allervigtigst, forholde os til "Nytter det?" Gør klovne en forskel i ældreplejen? Tilfører det værdi i omsorgsplejen at få besøg af klovne?

Baggrunden for projektet er, at vi i 2016 satte os for at rejse penge til et klovneprojekt i ældreplejen. Vi var bekendte med flere større og mindre projekter inden for demens-omsorgen, men vi var ikke stødt på projekter, der havde plejeboliger og daghjem som fokusområde. Vi oplevede her en målgruppe, der ikke får så meget fokus fra politisk side, men som ikke desto mindre ofte er udsat for statslige og kommunale spareøvelser. Det har konsekvenser i forhold til kvaliteten af omsorgen, der skabes for og om vores ældre på plejecentrene.

'Klovne i ældreplejen' er et ud af mange initiativer i disse år, hvor der sættes fokus på at understøtte trivsel og omsorg blandt ældre borgere

Vi synes, at det er centralt at sætte fokus på, hvordan vi kan udvikle omsorg og trivsel for en målgruppe, hvor ca. 50% ifølge ledelsen på Præsthøjgården er ramt af en demenssygdom

og de andre 50% har funktionsnedsættelser, der gør, at de ikke længere kan klare sig i eget hjem.

Hvorfor Præsthøjgården?

Vi tog kontakt til Helle Thomsen, der er daglig leder på Plejecenter Præsthøjgården. Helle havde tidligere med begejstring sagt "ja" til TUT & TUTs besøg som en del af vores praktiske klovnetræning. Vi håbede naturligvis, at hun og Præsthøjgården også ville synes om et længerevarende projekt med beboere og brugere på hele plejecentret som målgruppe.

Helle og Præsthøjgården var heldigvis helt med på idéen og på lykkelig vis kunne vi – Marcher & Lillesø – finde en sponsor til projektet.

PROJEKT 'KLOVNE I ÆLDREPLEJEN'

Projektets formål og mission

Del I: At undersøge om klovnene TUT & TUT kan skabe trivsel, livsglæde og livskraft for de ældre på Præsthøjgården.

Missionens første fase har været at skabe trivsel gennem omsorg, nærvær og humor hos mennesker, der har særligt behov for nærværende støtte og en 'positive forstyrrelse' i deres dagligdag. Det handler om at styrke livsglæden og livskraften hos den enkelte borger, at støtte og styrke de ansatte i deres vigtige omsorgsarbejde og at støtte omsorgen, så også de pårørende kan mærke det.

I denne del af projektet er beboerne i plejeboligerne og brugerne i daghjemmet hovedpersonerne – i samspil med klovnene, personale, pårørende og frivillige.

Del II: Videndeling af erfaringer og læringer fra projektets del I.

Missionens anden fase er videndeling af den erfaring og de læringer, der er opstået undervejs. I denne fase er Marcher & Lillesø drivkræfterne både i en skriftlig evaluering af projektet (indeværende rapport) og som oplægsholdere på et temamøde om viden, læringer og erfaringer fra projektet.¹

¹ Mødet blev afholdt 27. marts 2017 på Præsthøjgården og havde deltagere fra kommuner på tværs af Region Midt.

Fakta

'Klovne i ældreplejen' er et pilotprojekt med fokus på at undersøge, om klovne kan gøre en positiv forskel i plejeboliger og i daghjem.

Projektet er støttet af Inge og Asker Larsens Fond med 120.000 kr.

Hovedpersonerne bag projektet er Marcher & Lillesø – med klovneduoen TUT & TUT – og Helle Thomsen, daglig leder på Præsthøjgården i Horsens.

Marcher & Lillesø og Helle Thomsen har været centrale i den styregruppe, som blev nedsat ved projektstart til at følge projektet før, under og efter besøgene, samt til evaluering af projektet som helhed. I styregruppen har også siddet 2 afdelingsledere og en aktivitetsmedarbejder.

Som en del af evalueringen af besøgsrækken har vi gennemført en række interviews med såvel beboere, pårørende, frivillige samt personale (lederniveau, plejere, medhjælpere og aktivitetsmedarbejdere) med det formål at få forskellige perspektiver på, hvordan det er blevet oplevet at få besøg af TUT & TUT.

Det praktiske

Projektet var tænkt med en bred målgruppe og med et bredt undersøgelsesfelt: Vi ville gerne favne så mange på Præsthøjgården som muligt; beboere i plejeboligerne, brugere i daghjemmet, personale samt pårørende og frivillige.

Vi ville også gerne prøve at lave nogle lange besøgsdage, hvor der var mulighed for at nå rundt på hele plejecentret med tid til alle.

Projektets del I indeholdt 36 klovnebesøgstimer. Møderne mellem klovn og beboere har fundet sted i plejeboligerne (4 afdelinger) samt hos brugere i daghjemmet (1 afdeling).

Møderne med TUT & TUT har udspillet sig både i beboernes hjem, i fællesrum, i kaffestuer, i forhallen, på gangene i plejecentret og i fysioterapien.

Besøgstimerne med TUT & TUT har været placeret på forskellige tider af dagen for at tilgodese såvel daghjemmets som plejeboligernes forskellige dagsrytmer og aktiviteter i øvrigt. Alle besøg har fundet sted i hverdagene. På lange besøgsdage (6 timer) har TUT & TUT besøgt alle fire plejeboligafdelinger og daghjemmet. På korte besøgsdage (3 timer) har vi sammen med personalet fordelt afdelingerne på de forskellige dage. Når der har været særlige behov hos beboere eller brugere i daghjemmet i forhold til at få besøg af klovnene en dag, hvor klovnene ikke umiddelbart skulle komme i den afdeling, så har vi naturligvis været imødekommende og besøgt disse borgere.

Hver besøgsdag har haft en tematisk rammesætning; fra sensommer i september, over efterår, jul og vinter til fastelavn i februar. TUT & TUT har medbragt forskellige ting til at sanseliggøre dagens tematik og rekvisitter, der er blevet brugt som samtale-inspiration.

Skematisk overblik over TUT & TUTs besøg på Præsthøjgården September 2016 til februar 2017

Dato	Tid	Afdelinger	Tematisk rammesætning og sanseting
14. sept.	3 timer Kl. 10.00-13.00	F-stuen og F-parterre Samt sommerfester for alle i plejeboligerne & på daghjemmet	Sommerfest Hawaii (Plejecenter) & Sommerfest Hatte (Daghjem): Bast-skørter, farvestrålende blomsterkranse, perlekranse, konkylier, kirsebær, blommer, duftende lavendler, hjemmelavede 'kinalygte-blomster' i kurv
12. okt.	3 timer Kl. 9.30-12.30	Daghjemmet og F-stuen	Efterår: Varme efterårsfarver (orange), hjemmelavede 'kinalygte- blomster' i kurv, tørre efterårsblade i forskellige farver, majskolber, kastanjer, grøn vandkande
27. okt.	6 timer Kl. 10.00-16.00	Hele huset rundt! Afdeling B og C F-stuen og F-parterre Daghjemmet	Efterår: Vind og blæst, kulørte vindmøller, tørre efterårsblade i forskellige farver
8. nov.	3 timer Kl. 9.00-12.00	Afdeling B & C Daghjemmet	Efterår: Trillebør med høsttema, model af mejetærsker, små bondegårdsdyr, stor halmballe
29. nov.	3 timer Kl. 13.30-16.30	F-stuen og F-parterre	Jul: Røde farver, lysende glaskugle, bjælder, julesange, sølv- og guld-lametta, juleforklæder, duftposer med julekrydderier, pebernødder i kurv med lyskæde
20. dec.	3 timer Kl. 13.00-16.00	Daghjem Afdeling B og C	Jul: Røde farver, kager i kagedåse, mistelten på pind ('krammepind'), lysende glaskugle, lygte, bjælder, sølv- og guld-lametta, juleforklæder, duftposer med julekrydderier, små gaver til alle beboere i julepapir og med gavebånd
12. jan.	3 timer Kl. 13.30-16.60	F-stuen og F-parterre	Vinter: Gammeldags skjorter, vanter og halstørklæder, kunstig sne, rigtig sne, isterninger
24. jan.	6 timer Kl. 9.30-15.30	Hele huset rundt! Afdeling B og C F-stuen og F-parterre Daghjemmet Fysioterapien	Vinter: Gammeldags skjorter, vanter og halstørklæder, kunstig sne, rigtig sne, isterninger
7. feb.	6 timer Kl. 9.15-15.15	Hele huset rundt! Afdeling B og C F-stuen og F-parterre Daghjemmet Fysioterapien	Fastelavn: TUT & TUT 'klædt ud' med englevinger, mini- fastelavnstønde, fastelavnstris med kulørt pynt, popcorn

TUT & TUT

Vi kalder TUT & TUT for 'klovne med omsorg'. Man kunne også kalde TUT & TUT for 'hospitalsklovne uden hospitaler' eller 'clown doctors'; hvad, vi kalder dem, er ikke så vigtigt. Dét, der er vigtigt at forstå, er, at de er noget andet end den traditionelle cirkusklovn, der optræder for sit publikum.

TUT & TUT optræder ikke! Der er ingen forestilling, der er ingen publikummer, og der er aldrig noget show! Med TUT & TUT er det mødet med mennesket, der er i fokus. Et lille øjeblik, en længere stund, alene eller flere samlet – sammen med klovnene...

TUT & TUT er skabt af Tanja Marcher og Arendse Lillesø, der begge er uddannet dramaturger (cand. mag.). Vores teatermæssige baggrund og uddannelse er grundstenen for vores klovnefigurer TUT & TUT. Fra teatrets verden henter vi vores viden og praktiske erfaring med figur-opbygning, skuespilteknik, timing, dramaturgisk komposition, iscenesættelse af situationer og improvisationens helt særlige og unikke virkemidler, der sætter os i stand til, i en given situation, at skabe en kunstnerisk ramme for klovnenes møde med den ældre. Vi har naturligvis over årene videreuddannet os inden for klovnenes særlige felt.

Etik og værdier

Marcher & Lillesø arbejder som mennesker og som virksomhed værdibaseret. I Marcher & Lillesø lægger vi stor vægt på relationer – både til de mennesker vi møder, til de mennesker, vi samarbejder med, og til hinanden. Vores menneskesyn afspejler sig i den måde, vi driver vores virksomhed på – og i den måde, vi agerer på, når vi er klovnene TUT & TUT.

De ord, vi sætter på vores virksomhed, er anerkendelse, respekt, omsorg, nysgerrighed, mod og kvalitet.

Tesen: Hvis TUT & TUT kan skabe trivsel for den ældre gør det hverdagen lettere – og kvalitativt bedre – for både den ældre, for plejepersonalet og for de pårørende

---

Klovnene TUT & TUT er født ind i denne værdimæssige ramme. Det betyder, at TUT & TUT arbejder med relationer, nærvær og med respekt for grænser i et autentisk og troværdigt møde med hvert enkelt menneske. Klovnene er anerkendende i deres tilgang. De møder enhver åbent og med nysgerrighed efter at finde ud af, hvad mennesket indeholder. Vi tror på, at alle mennesker har en masse af byde på – uanset alder, funktion (beboer / personale / pårørende / frivillig) og diagnose eller ej.

Det er vigtigt for os – Marcher & Lillesø – at personalet og pårørende er klar over, at klovnene arbejder inden for en værdimæssig rammesætning. For det må aldrig ses og opleves som om klovnene griner af nogen! Vores klovne griner sammen med borgeren / beboeren!

Som mennesker tror vi på vigtigheden af at tale med og til hinanden. Klovnenes måde at

kommunikere på er naturligvis målrettet modtageren og udført med respekt for den, klovnene mødes med; en respekt der både kommer til udtryk med og uden ord.

Tilgange og virkemidler

Når vi arbejder som TUT & TUT går vi efter at skabe, hvad vi kalder en 'passende forstyrrelse' – og vi benytter os af forskellige virkemidler og tilgange.

Virkemidlerne er ydre (f.eks. rekvisitter) og tilgange er måden og intentionen i selve mødet med det andet menneske. Vores tilgange i rollerne som klovne er en naturlig forlængelse af de etiske overvejelser og værdier, som vi i øvrigt har i vores virksomhed Marcher & Lillesø.

Tilgange: Nærvær, omsorg, humor og fantasi

Det vigtigste at forstå omkring **nærvær** (som vi bruger begrebet) er, at det ikke er noget, man kan gøre alene. Nærvær er noget, man er nødt til at gøre sammen med andre. Når TUT & TUT skaber rammer for nærvær, handler det i høj grad om at give tid – masser af tid. Nærvær er meget mere end at blive talt med. Nærvær er, at vi ER sammen! Når vi siger nærvær, drejer det sig om at give tiden, roen og dét at være sammen så meget fokus og plads, som overhovedet muligt.

TUT & TUT går efter at lave en 'passende forstyrrelse'

Omsorg kan forme sig på mange måder. Når vi bruger begrebet omsorg er det i betydningen 'at kere sig om mennesket'. Omsorg kan derfor se meget forskellig ud, når klovnene drager omsorg for de mennesker, de møder. Nogle gange er det fysisk, for eksempel via kram og fysisk kontakt. Andre gange er det at lytte til mennesket; at lytte sig ind på, hvad dette menneske har på hjertet lige nu. Omsorg kan være en sang, vi synger sammen, for at pleje den sangstemme, der er en del af dette menneskes identitet og selvforståelse. Omsorg er forsøget på at se de mennesker, vi møder – og også forsøget på at se nogle af de roller, de har haft i deres liv. Og nogle gange er der brug for plads til borgernes lange fortællinger om rejser, børn, børnebørn, barndom, forældre og alt det andet.

Humor og fantasi kan både optræde sammen og hver for sig. Humor kan være i lille eller i stor størrelse. Sommetider er det noget helt gakket, og dét kan man grine stort af. Andre gange er det et lille glimt i øjet og en bemærkning om, at "jeg kan da også godt huske dig!"

Latter og smil er for det meste en direkte vej ind til hinanden, og klovnene stiller sig gerne til rådighed for grin og latter, for de kan være ret fjollede.

Virkemidler: Kostume, røde næser, tematisk rammesætning og rekvisitter

Erfaringen fra projektet viser, at TUT & TUTs farvestrålende kostumer og røde næser, den tematiske rammesætning samt brugen af rekvisitter og sanseting kan noget i mødet med borgerne.

---

*”Sansetingene kan
genskabe følelsen af
glæde”*

Helle Thomsen, daglig leder

Alene det, at TUT & TUT ser ud, som de gør, skaber et ‘brud’ i plejeboligernes og daghjemmets hverdag. I første omgang er fokus på klovnene; det er dem, der bliver lagt mærke til, når de kommer ind i et rum. Ofte sker det, at klovnene bliver mødt af beboere med ordene: “Ih, hvor ser I flotte ud”. Og så siger klovnene altid: “Dét gør du også!” Pointen er, at det ikke er klovnene, der skal være i centrum: Klovnene er der for at sætte de mennesker, de møder, i centrum. Det kan ske både direkte og indirekte – alt efter hvad klovnene fornemmer, der er behov for hos borgeren.

At klovnene ser ‘løjerlige ud’ er også medvirkende til, at nogle borgere bogstaveligt talt sænker paraderne. Det ER svært at være sur eller ked af det, når der står en glad, farvestrålende person med en rød næse foran én – tilmed med en positiv holdning til alt, hvad der sker! Lige meget hvad der sker. Borgeren bliver afledt for en stund – og han / hun kan være sammen med klovnene i en rar følelse.

---

*Det kan godt være, at
det er sjovt
– men vi gør det ikke
for sjov!*

Brugen af en tematisk rammesætning hjælper TUT & TUT med at skabe en ‘passende’, positiv forstyrrelse. Et tema med rekvisitter og sanseting kan være igangsættende i forhold til at have noget at tale om – noget borgere og klovnene kan være nysgerrige på sammen – noget de kan undre sig over sammen. Og borgerne er rigtig gode til at undre sig! Det er tydeligt, at der er gemt mange ressourcer i de ældre. De titter frem, når de sammen med klovnene slipper

fantasien løs – og måske også humoren. Der er lange (liv)historier gemt, også i de mere stille borgere og hos dem, der er ramt af større eller mindre grad af hukommelsestab. Når borgerne bliver stimuleret i deres undren og i deres fantasi – måske understøttet af en fysisk genstand eller tematik – dukker brudstykker frem fra hukommelsen.

Der har undervejs i projektet været mange forskellige sager med i TUT & TUTs taske med sanseting. Det har f.eks. været ting, der knyttede sig til årstiderne: duftposer, der satte lugtesansen i gang og fik tankerne ledt hen på jul med småkager og flæskesteg. Små gaver, der fik minder frem om jul og fødselsdag. Der har også været is og sne, efterårsblade og kastanjer og

små smagsprøver som eksempelvis blommer og popcorn. Noget, som borgerne har kunnet røre ved, føle på, lugte til, smage på, lytte til...

Klovnene har også brugt billede- / samtalekort; årstidsbestemte billedserier eller billeder, der ramte specifikke interesser hos borgerne. Disse kort har særligt været gode i mødet med personer med hukommelsestab og personer, der ikke så tit kommer ud 'i livet uden for plejecentret'. Så har TUT & TUT taget billederne af stederne og tingene med ind til disse beboere og gjort dem levende i italesættelsen sammen med beboerne.

‘KLOVNE I ÆLDREPLEJEN’, projektet foldet ud...

Forskellige møder, forskellige steder, med forskellige borgere

TUT & TUT har mødt borgerne på mange forskellige måder og mange forskellige steder rundt på Præsthøjgården. Der har således været mange meget forskellige møder med beboere og daghjemsbrugere – netop fordi mennesker jo er forskellige og skal mødes på forskellig vis.

Klovnene har blandt andet...

Besøgt borgere, der sad i små eller større grupper i fællesrum
Besøgt borgere, der var sengeliggende
Besøgt borgere, der var i egne hjem
Besøgt borgere, der trænede i fysioterapien
Besøgt borgere, der ventede på at komme hjem med busserne fra daghjemmet
Besøgt borgere, der trængte til kontakt, når de bevæger sig rundt på gange og fællesarealer
Besøgt borgere, der var til syng-sammen-arrangement med frivillige
Besøgt borger, hvor vi fik lyst til at synge sammen i badeværelset
Besøgt borger, hvor vi hjalp med opvasken
Besøgt borger, som følte sig som vært, når vi kom på besøg og så fjernsyn sammen
Besøgt borger, som gerne ville ha' hjælp til at potte planterne om (både ude og inde)

Klovnene har – sammen med borgerne...

Grinet en masse
Lyttet til historier
Fundet på gode historier
Lyttet til frustrationer og forvirring
Trøstet
Krammet og aet
Holdt i hånd
Været i fantasiland
Været fjollede
Trænet
Cyklet på tandemcykel
Kørt ræs på gangen i taxi-cykel mod el-scooter
Sunget sammen
Lavet musiske rytmer og 'band' sammen
Været anerkendende overfor hinanden
Set og hørt hinanden
Været nysgerrige
Brugt forskellige sanser (føle, smage, lytte, dufte)

Fortællende billeder fra TUT & TUTs besøg

Efter hver besøgsdag har vi – Marcher & Lillesø – både uden og sammen med personalet reflekteret over dagens besøg. Vi har ført dagbog efter hver besøgsdag med henblik på at fastholde iagttagelser og læringer.

I det følgende vil vi udfolde udvalgte små historier fra møder mellem borgere og klovn på Præsthøjgården. Historierne er oplevet gennem

klovnenes og personalets øjne – og her fortalt af Marcher & Lillesø. Historierne er tænkt som fortællende billeder fra en hverdag, hvor klovnene indgår i dagens små og store oplevelser i plejeboligerne og i daghjemmet.

Af hensyn til beskyttelse af borgernes privatliv og personlige integritet, bruger vi ikke borgernes rigtige navne.

Humor og ‘tomaternes indmarch’

Nogle gange opstår glæden, når der både bruges nærvær, omsorg, humor og fantasi...

Elsa sidder i kørestol. Hun har meget nedsat funktionsniveau og er helt afhængig af andres hjælp. Men Elsa er også fuld af humor og fantasi og har masser at byde på. En dag, hvor TUT & TUT besøger Elsa i daghjemmet, har de en lille spilledåse af blik med; sådan een, der er lavet ud af en gammel tomatdåse og påmonteret små tangenter. Den ene TUT spiller på den – ikke særligt kønt, for dåsen kan kun spille falskt, men der bliver spillet optimistisk igennem. Elsa er helt med på, at der er noget interessant ved det spilleri og den ene TUTs fjollede, entusiastiske måde at være på. Det viser hun tydeligt gennem sin intense øjenkontakt til den anden TUT og det lille smil på læben i det ellers alvorlige ansigt. Høfligt adspurgt af TUT, hvilken sang Elsa kan tænke sig at få spillet, svarer Elsa med svag stemme: “Tomaternes indmarch”. Og så får den ene TUT ellers travlt med at opfylde Elsas ønske; der bliver spillet og gået indmarch af hjertens lyst! Elsa og den anden TUT nyder sammen den lille ‘humoristiske forestilling’ i fulde drag. Helt tæt, med smil i alle 4 øjne og med nærvær af den dejlige slags. Skønt at opleve sammen, at verden faktisk er ret skør!

Mejetærskeren

Brug af rekvisitter kan genkalde gode minder...

Kaj sidder i sin kørestol på gangen sammen med en god gammel ven, der er på besøg hos ham. TUT & TUT kommer gående forbi. Klovnene har den dag en mejetærsker under armen. Kaj reagerer næsten euforisk af glæde, da han ser mejetærskeren, og kontakten til klovnene skabes øjeblikkeligt! Selvom Kaj ikke har noget sprog, går dialogen på livet løs; med ord, lyde, arme og ben – og med en medrivende energi for alle, der tilfældigvis befinder sig på gangen i det øjeblik. Der bliver talt om mejetærskere og store maskiner – og Kajs gæst fortæller, at Kaj tidligere har solgt mejetærskere og landbrugsmaskiner. Vi er alle sammen, i dét NU, en del af Kajs livshistorie og energien er høj, mens Kaj stråler af kraft og liv!

TUT & TUT møder Kaj mange gange i løbet af de næste måneder. En gang tror TUT & TUT, at han sover, da de stille cykler forbi ham i et fællesrum lige omkring eftermiddagslurs-tid. Men NEJ, pludselig kan TUT & TUT høre en puslelyd bag dem og så et højt ‘Te-TeeeeeeeT’! Kaj råber af klovnene, fordi de prøver at snige sig forbi. Kaj er opsøgende og helt klar til endnu et dejligt møde, der på gangen, hvor der bliver sammenlignet køretøjer – tandemcykel mod kørestol – og TUT & TUT kører med Kaj hjem for at se på hans el-scooter. Aftalen bliver, at der en anden dag skal køres om kap på gangen. Og dén aftale holder klovnene selvfølgelig. Kaj vinder – men

det er ikke fordi klovnene ikke giver den gas; Kaj er bare en virkelig dygtig og hurtig chauffør! Og det véd han! Og klovnene og Kaj skaber masser af energi sammen, hver gang de mødes...

Genkendelsen som en fysisk følelse

At genkende og huske, selvom man ikke kan huske...

Bjarne er ifølge personalet meget dement og reagerer til tider negativt og er trist. Han synes ikke, at der rigtig sker noget; han oplever ikke noget. Faktum er, at han ofte er med i en masse forskellige aktiviteter. Han husker dog ikke, at han lige har deltaget i aktiviteterne. Da besøgsrækken med klovnene begynder i september, har Bjarne mødt TUT & TUT tre gange før. Første gang ved et par besøg to år tidligere og senest ved et demens-arrangement et år tidligere, hvor Bjarne ved gensynet med TUT & TUT slog armene ud i til et kæmpe kram og jublende sagde: "Jamen, der er I jo!" Da besøgene på Præsthøjgården begynder, er glæden ved gensynet mellem Bjarne og klovnene stor – og TUT & TUT gør hver gang aktivt brug af Bjarnes glæde ved gensynet.

En af gangene besøger klovnene Bjarne derhjemme. Han er i meget dårligt humør, siger personalet, og han vil helst ikke ud til de andre beboere i kaffestuen. Bjarne er da også lige ved at blive højlydt sur, da TUT & TUT banker på døren. Det dårlige humør forsvinder dog som dug for solen, da han ser de røde næser i dørsprækken. Bjarne glemmer helt, at han er i dårligt humør og går, efter besøget i hjemmet, da også med ud til eftermiddagskaffen i fællestuen sammen med klovnene.

Bjarne er nok den borger i plejeboligerne, som TUT & TUT har haft flest møder med undervejs i projektet. Hver gang Bjarne har fornemmet, at klovnene var i huset (også på de dage, hvor Bjarnes afdeling ikke nødvendigvis skulle have besøg), så er han gået afsted for at finde TUT & TUT. Hvert møde har haft fokus på glæden, gensynet og omsorgen for hinanden – tit også med masser af kram involveret. Der har også været dage, hvor der har været behov for at 'rejse lidt væk sammen' i fantasien eller lave sjov og ballade. Så kan klovnene sammen med Bjarne skabe følelser, der varer lidt længere, end dét, der kan huskes; følelsen af noget rart, der kan gemmes inden i.

Halmballe

Når lidt ekstra gør en kæmpe forskel – og bliver til en rørende stjernestund...

Første gang TUT & TUT møder Kenny, står han i døren til sit hjem. Personalet siger diskret til TUT & TUT, at Kenny er tidligere landmand – og det kodeord bliver udgangspunkt for en kort, energifyldt snak mellem TUT & TUT og Kenny. Ud af hans vindue kan man – næsten – se markerne, hvor der snart skal høstes – og dét sludrer klovnene med Kenny om.

Næste gang TUT & TUT kommer forbi Kenny har de taget billeder med af en mark med halmballer og en mejetærsker. Kenny sidder den dag i en lænestol på gangen foran sit hjem. Lige så snart han hører TUT & TUT forsøger han for sjov at gemme sig ved at trække kasketten helt ned over øjnene. Han er helt væk, men TUT & TUT finder ham – og han kommer frem med et stort grin og armene strakt ud for at give et kram. Billederne af marken, halmballerne og mejetærskeren er lige, hvad der er brug for, og der kvitteres med endnu et kram som tak for gaven. Et kort, humørfyldt, kærligt besøg på nogle ganske få minutter.

De næste gange TUT & TUT er i huset er Kenny blevet meget syg. Rigtig syg. Psykotisk, siger personalet. TUT & TUT beslutter sig for at gøre noget ekstra godt for Kenny og får accept fra ledelsen til, at de kan tage en stor halmballe med i en trillebør. Der kommer også en stor legetøjs-mejetærsker med af samme mærke som dén, der var på billederne. Da klovnene skal ind til Kenny med sagerne ligger han og sover på sin sofa. Han ser rigtig dårlig ud. Personalet går med; de står stille i baggrunden. Ingen ved jo helt, hvordan Kenny har det, når han vågner. Om han bliver glad over at se TUT & TUT, mejetærskeren og halmballen. TUT & TUT går ind og sætter sig stille på sofabordet foran Kenny. Lige foran hans øjne, så klovnene med mejetærskeren er det første han ser, hvis han åbner øjnene. Kenny sover. TUT & TUT taler stille til Kenny. De pludrer om løst og fast. Kenny sover videre. Først da den ene TUT siger til den anden TUT, at det da vist er bedst at lade Kenny sove, så åbner Kenny øjnene med et smæk. Han kigger direkte på mejetærskeren og på TUT & TUT. Og Ih, hvor bliver Kenny glad. Helt vildt glad! Øjnene stråler, og han er helt med på, at det er TUT & TUT, der er på besøg! Og mejetærskeren er fuldstændig perfekt, siger Kenny! Det var jo lige sådan én, han havde haft – og sammen undersøger Kenny og klovnene alle de små elementer på mejetærskeren. Og Kenny bliver endnu gladere, da trillebøren bliver kørt frem med en ægte halmballe! Klovnene må stille den "lige, hvor I vil", siger Kenny. Halmballen bliver placeret midt på sofabordet, så Kenny kan se den fra sofaen. Nærværet mellem Kenny og klovnene slår næsten gnister! En skøn stjernestund med en skøn landmand; med personalet som iagttagere i baggrunden. Med Kenny er arbejdslivet indgangen til ham og hans følelser – og dermed til glæden. Da klovnene kommer igen 14 dage senere, er Kennys liv slut.

Rendyrket opmærksomhed

Når en borger får 100% intensiv opmærksomhed kan det føles ganske særligt og påvirke borgeren positivt til at gøre noget, der ellers er svært...

Karen er, ifølge personalet, lidt svær at få op om morgenen. Hun vil så gerne sove, både om morgenen og i løbet af dagen. Det ved TUT & TUT ikke, da de skal på besøg hjemme hos hende. Klovnene har flere gange før set Karen, men altid i fællesrum, hvor mange på én gang kan ønske opmærksomhed. Den dag, hjemme hos Karen, kommer TUT & TUT på besøg, sammen med to personaler, og hjælper – med store smil, godt humør og en lille 'rap replik' – til med at få Karen vækket blidt fra middagsluren. Og vi skal da ellers lige love for, at Karen gerne vil op, da hun finder ud af, at TUT & TUT er der, og at klovnene faktisk hedder TUT & TUT; det hed Karen nemlig også engang! Glæden over besøget er stor hos alle og sikke en masse dejlig, rendyrket opmærksomhed til Karen. Så kan man nemt glemme det, man måske ikke lige har lyst til. Ja, man kan faktisk blive noget så energifyldt og glad, når man får lov til at være så skønt i centrum af en masse nærvær.

Personalet har sidenhen fortalt, at de nu faktisk kan få Karen op om morgenen, meget tidligere end før, helt enkelt ved at møde hende, som TUT & TUT gjorde den dag sammen med personalet, med glæde i stemmen og humor. Det at 'aflede' via en positiv, humoristisk tilgang virker hos Karen.

Drivkraft, livskraft og fællesskab gennem musik og sang

At møde borgeren i en af de skabende roller, de tidligere har haft, men som af forskellige årsager ser ud til at være uden for rækkevidde...

TUT & TUT bruger ved flere lejligheder musik og sang til at skabe fællesskab. Det er faktisk lykkedes en dag at få etableret et lille slagtpøjsorkester sammen med nogle af beboerne omkring et kaffebord. Alle er her sammen om at synge og spille på instrumenter lavet af kopper, skeer og urtepotter.

Flere af de beboere, som klovnene har mødt, har haft musik og sang som en drivkraft i deres liv, men af forskellige grunde er musikken og sangen blevet sværere at få adgang til. Hjalmar har ifølge personalet spillet på mange forskellige instrumenter, inden han blev ramt af en blodprop med efterfølgende skade på hjernen. En dag spørger TUT & TUT ham, om klovnene må spille musik sammen med ham. Hjalmar nikker. TUT & TUT finder raslææg frem, og den ene TUT spiller sammen med Hjalmar indtil musklerne i hans arm og hjerne er vækket. Så overtager Hjalmar selv raslæægget og rytmen. Nu med et stort smil om munden...

Hos Hans Erik er det samtalen, der bringer TUT & TUT på sporet af, at han er ked af, at hans sangstemme ikke er så kraftig som tidligere. Klovnene har tidligere oplevet Hans Erik ved et af plejecentrets sangarrangementer, så de ved, at Hans Erik har en ualmindelig flot sangstemme. Men efter nogle uger med sygdom har noget sat sig på stemmen – til Hans Eriks store bedrøvelse. TUT & TUT minder ham om, at det altid er godt at synge på badeværelset. Den kommentar får Hans Erik til at invitere TUT & TUT og personalet med ud på badeværelset, hvor alle synger sammen. Fire stemmer på et badeværelse lyder altså højt, kraftfuldt og flot!

Genkendelse og gensynsglæde

Klovne og beboere mødes dér, hvor de er – på den måde, de er...

Når klovnene kommer på besøg så mange gange – i så mange timer – vil de naturligt komme til at kende til nogle af de mønstre, nogle af beboerne har.

Nogle beboere er meget lidt hjemme hos sig selv og meget lidt sammen med andre beboere i fællesrum og -stuer. En af dem er Doris, som klovnene møder mange gange – og altid mens hun er på vej fra et sted til et andet eller bare på vandring, fordi “der er sådan en uro i kroppen”. Hvert af møderne med Doris har deres helt egen indre logik a la “vi mødes på vej hver vores vej”. Denne tilfældighed i mødernes karakter giver mulighed for, at klovnene nogle gange kan standse og få en lidt længere snak. Man kunne kalde dem ‘hen over hækken-snakke’. Doris’ glæde ved disse små møder af gensidig genkendelse er en fornøjelse, både for Doris og for TUT & TUT. Vi har, som klovne, kunnet følge Doris’ udvikling fra et fokus på snak om smerter og ‘alt det, der ikke går’ til et større fokus på glæde og ‘alt det, der går meget godt’.

Der har været andre beboere, som har skullet se klovnene mere an. Er de nu også til at stole på? Kan man regne med, at de vil én noget godt? Hos disse beboere har klovnene givet sig endnu bedre tid – ikke hos dem – men hos nogen i nærheden, så beboeren har fået mulighed for at se, hvad klovnene vil, kan og gør lige i dét NU. At acceptere, at ikke alle har brug for at blive mødt med det samme, er at give plads til individet og mennesket. Og dét er et behov, der er brug for at tage hensyn til, når beboere slås med forskellige diagnoser og sygdomme.

Med Jens er det nødvendigt, at TUT & TUT ikke bruger tid sammen med ham første gang, men lader ham observere. Og klovnene accepterer, at den observerende position stadig har et stærkt element af ønske om at blive set og være inkluderet. Ved næste møde kan den ene klovn sætte sig ved siden af Jens. Jens er tryk nu. Derfra udvikler relationen sig over tid – og ved et besøg midt i perioden, kommer Jens hen mod klovnene med udbredte arme for at få et kram.

Når kontakten opsøges og etableres af borgeren selv

Om at få kontakt med en borger ad omveje og et TV...

Hugo er en særlig historie, fordi personalet egentligt har vurderet, at Hugo ikke vil have glæde af, at TUT & TUT kigger forbi. Personalets oplevelse med Hugo er, at det er meget svært at få kontakt med ham. Klovnene accepterer altid personalets vurdering. Men ved tilfældighedernes spil, kommer TUT & TUT til at stå ved Hugos lille vindue ved hans hoveddør...

Hugo får øje på klovnene gennem det lille vindue. De ser ham og vinker til ham. Hugo rejser sig og kommer hen og åbner døren. De spørger, om de må komme ind. Det må de gerne. Hugo har kaffe og et stykke kage stående urørt på sit sofabord. Et stort TV hænger på væggen og er tændt. TUT & TUT siger noget om, at det er dejligt med kaffe og kage, og så sætter de sig alle tre ned omkring sofabordet, foran TVet, kaffen og kagen. Hugo ser TV og kigger lidt til TUT & TUT. Klovnene siger igen noget om kaffen og kagen, og Hugo begynder at drikke sin kaffe og spise kagen. Stadig med opmærksomheden mest rettet mod TVet. TUT & TUT forsøger at aflede Hugo fra TVet, men indser hurtigt, at det ikke er den rette tilgang. Da Hugo har drukket kaffen og spist kagen, rejser TUT & TUT sig og siger, "TAK for kaffe og mange TAK for at vi måtte komme på besøg". Hugo følger klovnene hen til døren og tager afsked. Klovnene spørger, om de må komme igen en anden gang? Det må de gerne!

Da TUT & TUT kigger forbi næste gang, etableres kontakten med Hugo endnu hurtigere. TUT & TUT har nu lært, at de skal møde Hugo via det, der sker i TVet. Så de kigger på de sjove frisurer, flotte overskæg og de mange lysende vinduer i natten i filmen på TVet. Hugo er synligt glad for besøget. Han er igen VÆRT. Og personalet, der har overværet besøget fra døren, giver udtryk for overraskelse over, hvor hurtigt det er lykkedes for TUT & TUT at skabe en samtalende kontakt med Hugo.

TUT & TUT har flere besøg hjemme hos Hugo – og for hver gang, sker der noget nyt. En af de sidste gange lykkedes det TUT & TUT at aflede Hugo fra TVet i ganske kort tid, da den ene TUT skaber en lille 'skubbe-skulder-mod-skulder'-leg, dér i sofaen, hvor de sidder. Hugo er naturligvis den stærke mand og 'vinder' den lille slåskamp. Hugo smiler og griner over hele ansigtet; alle har haft en rigtig hyggelig stund...

Marcher & Lillesø konkluderer sammen med personalet, at det er meget svært at vide, hvilke borgere, der kan have glæde af TUT & TUTs besøg. Og at nogle af dem, som personalet slet ikke overvejede skulle have besøg, måske er dem, der kan have allermest glæde af det.

HVAD SYNES DE OM BESØG AF TUT & TUT?

Med det formål at vise forskellige vinkler og perspektiver på, hvordan det er blevet opfattet at have besøg af TUT & TUT, har vi gennemført en række interviews med borgere, pårørende, en frivillig samt personale og ledelse på Præsthøjgården.

Beboerne

Beboerne er blevet interviewet af klovnene, fordi det er dem, beboerne kender. Beboerne er blevet spurgt, hvad de mener om at få besøg af klovnene TUT & TUT? Og så er flere beboere blevet spurgt direkte, om de synes, at det er for fjollet med klovnene til ældre. Disse små interviews blev filmet af en personale til brug på temamødet med videndeling for interessenter den 27. marts.

Nogle citater fra beboerne i plejeboligerne...

- TUT   *Hvad synes du om at her kommer klovne?*
- Beboer   *Det er godt... I er gode nok.*
- TUT   *Er det ikke lidt fjollet at have besøg af klovne?*
- Beboer   *Nej, det er det ikke, hvorfor skulle det være det... ???*
- TUT   *Vi har tænkt, at klovne er måske mest noget for børn... ude på hospitalerne??*
- Beboer   *Ja, for nogle børn måske...*
- TUT   *Hvad tænker du om TUT & TUT?*
- Beboer   *Det er sjovt – det er fint, I kommer her.*
- TUT   *Hvad synes du, der er det gode ved det?*
- Beboer   *At I kommer over det hele og har tid til det!*

² Selvom vi – Marcher & Lillesø – har forsøgt at lægge op til, at de interviewede kunne være så kritiske som de følte behov for, er vi naturligvis opmærksomme på,

Lige meget hvem og hvor, TUT & TUT har spurgt, har klovnene ikke hørt udtalelser fra beboerne om, at klovne i ældreplejen *ikke* er noget for dem. De har enstemmigt sagt, at der er godt.

De pårørende, den frivillige, personale og ledelse på Præsthøjgården er alle blevet interviewet af Marcher & Lillesø; altså ikke af klovnefigurerne, men af personerne bag. Når de interviewede udtaler sig om “jer/I”, er der sammenfald mellem klovnene og personerne bag klovnene.²

Pårørende

En pårørende, der hver dag besøger sin demente mor i plejeboligerne, har blandt andet sagt om TUT & TUT-besøgene: “Min mor har altid været fuld af spas og ballade og dét vækker I i hende”. Denne pårørende giver også udtryk for, at moren og hun har “noget at snakke om”, når klovnene har været på besøg.

Det giver tydeligvis noget positivt til moren, at hun rent faktisk har oplevet noget, som HUN kan

at nogle kan have holdt kritik tilbage, fordi de sad overfor de mennesker, der er projektansvarlige og de udøvende klovnene.

berette om til sin datter. Personalet hjælper også ved at printe billeder ud fra besøgene, så beboere og pårørende har billeder at huske ud fra og snakke om.

Andre citater fra pårørende lyder...

“Klovne i ældreboligerne er et hit! Jeg tænker, at det er super godt”

“Det er genialt med klovne til ældre”

“I leverer mange god stunder”

Der har ikke været nogle negative, kritiske kommentarer fra de pårørende vedrørende brug af klovne i ældreplejen. Tværtimod.

Vi har også her spurgt direkte ind til, om hospitalsklovne kun egner sig til børn på hospitalerne – bare for at ‘sætte det på spidsen’. De pårørende, som har oplevet, hvad der sker, når TUT & TUT er sammen med deres pårørende, har nærmest været undrende overfor, at vi kan spørge så ‘dumt’. *“Klovnene gør en forskel i ældreplejen”*, lyder det entydigt fra dem.

Frivillige

Vi har i projektperioden ikke mødt mange frivillige på Præsthøjgården. Men én person har vi mødt flere gange, da hun kommer fast to gange om ugen med sin besøghund. Hun fortæller, at hun oplever, at det gør en positiv

forskel, hver gang TUT & TUT kommer. *“Det er alletiders. De [beboerne] kan li’ det. Og det underholder også mig”*, siger hun. *“Jeg lever med!”*

Når TUT & TUT er på besøg er det primært for beboerne, men frivillige, pårørende og personale bliver også involveret i det omfang, som de selv ønsker det. Vi anser samspillet med alle omsorgspersoner omkring borgerne som essentielt. Vi oplever, at vi alle – netop ved at ‘spille sammen’ – gør hinanden gode og giver hinanden energi til at yde den bedste omsorg for de ældre.

Personale og ledelse

Marcher & Lillesø har undervejs i besøgsperioden talt med personale før og efter hvert besøg og imellem besøgene. Vi har løbende talt med ledelsen om, hvilke tegn og signaler, de opfanger omkring de ældres oplevelse af at have besøg af klovne. Vi har spurgt ind til, hvordan personalet har oplevet TUT & TUT den pågældende besøgsdag – har vendt og drejet særlige oplevelser – og har ved projektafslutning lyttet til ledelsens og personalets oplevelse af, hvad de mener, at klovne i ældreplejen kan.

Om potentialet i at bruge klovne i ældreplejen...

“Det er godt med klovne i plejeboligerne”, udtaler ledelsen bestemt på Præsthøjgården.

“TUT & TUT styrker livskraft og livsglæde; Det er IKKE for store ord at bruge, om dét I gør”, siger Helle Thomsen, daglig leder. “Beboernes roller bliver genskabt i NUet med klovnene; og identitet og roller skaber livskraft. Det er en positiv oplevelse og giver ‘gnist’ i øjet hos beboerne, når de for en stund træder ind i deres roller. Det kan være rollen som ‘landmand’, ‘den sjove pige’ eller ‘musikeren’. Roller som ofte bliver stuvet af vejen, når man flytter på plejehjem, men som det er vigtigt at få frem igen”.

“I plejeboligerne er der fokus på at skabe det gode hverdagsliv for borgerne. Det er værdifuldt med et BRUD i hverdagslivet – med den ‘passende forstyrrelse’, som klovnene leverer – hvor der er fokus på glæde og genkaldelse af glæde og gode følelser. Dét rammer borgerne”, udtaler Helle.

“Beboerne skal have en rolle i fællesskabet for at trives. Og TUT & TUT kan skabe livskraft”, siger Helle. Hun fortæller, at mange beboere mister modet, når de kommer på plejehjem. Og mange har mistet livskraften helt; de har ikke kunnet klare livet hjemme og må nu flytte ind i en plejebolig. Borgerne har typisk “været over et daghjem først, hvor identiteten og rollerne fra det tidligere liv gradvist er trådt i baggrunden”, fortæller hun.

En aktivitetsmedarbejder, Lea, supplerer, at dét, hun observerer, at TUT & TUT gør sammen med borgerne, styrker “den mentale sundhed på trods af udfordringer”.

Om at klovnene gør og kan noget andet end personalet...

Helle forklarer også, at TUT & TUT udviser “nærvær, så det slår gnister”. Og kontakten er en

anden end plejernes: “Det er et spadestik dybere; det er 100% nærvær”. Helle supplerer, at dét at borgerne tillige indimellem med klovnene “får alene-tid med nærvær, hvor de ikke skal dele, dét er for nogen lykkeskabende”.

Ledelsen og personalet har også talt om, at de gennem klovnebesøgene har set sider af borgerne, som de godt vidste var der, men siderne er “opblomstret”, som aktivitetsmedarbejder Lea formulerer det. “Det at være i NUet er værdiskabende. Hver beboer føler sig særlig. Følelsen af at være SET og RØRT ved”, beretter Lea. Helle supplerer med sige, at “TUT & TUT udviser nærvær, i øjenhøjde, og dét kan for borgeren føles helt ‘royalt!’” Helle pointerer, at hun synes, at “TUT & TUT møder alle med et åbent sind. Klovneriet er nøglen til at låse op til beboernes indre – og her kan klovne noget andet end personalet”, siger hun.

En aktivitetsmedarbejder, Anette, siger om TUT & TUT, at “det er fantastisk, at I kan kommunikere med mennesker, som vi [personalet] har svært ved at kommunikere med”. “TUT & TUT går ind i personer – både på en stille og en mere larmende måde. I er gode til at mærke efter, hvor vi har beboeren i dag – og I fanger også de bittesmå svingninger. I er gode til at fange deres signaler –

deres kropssprog og det, de fortæller med deres øjne”, siger hun.

Om at klovnene og personalet kan inspirere hinanden til at gøre mere af det, der virker...

En aktivitetsmedarbejder fra daghjemmet giver udtryk for, at hun personligt “er i tvivl om klovne til ældre”, men siger i samme åndedrag, “I gør det godt, når I er på”. Som hun udtrykker det, så har hun “set positive effekter af TUT & TUTs besøg i Daghjemmet – men det kunne man også opnå uden klovne”.

En medhjælper, Nadia, understreger i interviewet, at hun er blevet inspireret af at se på TUT & TUT. Hun fortæller, hvordan hun helt konkret har ændret sin tilgang til en beboer, som hun havde svært ved at hjælpe. “Nogle beboere lyser jo op, når TUT & TUT kommer! I bryder bobler og lyser på dem – I ser og mærker – og det virker!”

Nadia har, som hun forklarer det, “grebet den derfra, hvor klovnene var med NN; og det virker! Jeg går ind og LYSER OP, ligesom TUT & TUT”. Nadia understreger, at der noget at hente for personalet i TUT & TUTs tilgang; “Og jeg elsker FIF”, som hun kalder det.

Aktivitetsmedarbejderen Anette siger, at hun har fået øje på værdien i at give TID i relation til borgere med kognitive udfordringer: “Jeg skal give TID og lære at sætte tempoet ned”. Og hun fortsætter, “I har givet MIG værktøjer til at kommunikere med beboerne på en anden måde!”

En anden personale, Anette, der er plejer, beretter, at “Det er som fyrværkeri, når TUT & TUT kommer på besøg – både for beboere og personale. Jeg sidder selv med et smil om munden og et festfyrværkeri indeni, når I har været her. Og stemningen efter et møde med TUT & TUT sidder længe i mig”. “TUT & TUT gør en forskel – både på stuerne og i fællesrum”. “Jeg kan mærke, at stemningen ændrer sig, når I er i huset”, siger hun.

holdning har rykket sig – og de tager det godt nu”; nu hvor de har oplevet, hvad der rent faktisk sker positivt med beboerne, når TUT & TUT møder dem...

“I er IKKE barnlige”, siger denne medarbejder. “I tænker VOKSEN i mødet!” Og hun fortsætter: “Jeg håber, der sker noget magisk, så I kan komme igen! For fanden, det virker jo!”

Om at turde være fjollede og fantasifulde, når det skaber kraft og glæde i beboerne...

Vi – Marcher & Lillesø – har undervejs i interviewene gjort meget ud af også at sætte det lidt ‘på spidsen’ og spørge ind til, om det er for fjollet med klovne i ældreplejen.

Hvor beboere, pårørende og frivillig nærmest synes, det er noget sludder at spørge ind til, så er situationen lidt mere ‘blandet’ i personalegruppen...

Vi har hørt, at nogen har haft det ‘lidt svært med idéen om klovne i ældreplejen’ i begyndelsen af projektet. Nogle personaler har efter sigende givet udtryk for, at ‘det her er jo ikke et sygehus’.

Som en personale har givet udtryk for i et interview, så ser det imidlertid ud til, at “personalegruppen har rykket sig – de andres

KONKLUSION OG VÆRDIEN AF 'KLOVNE I ÆLDREPLEJEN'

Er missionen med projektet lykkes?

Vi kan med ledelsen på Præsthøjgården i ryggen svare et stort JA til, at TUT & TUTs besøg på Præsthøjgården har skabt trivsel for beboerne i plejeboligerne og brugerne i daghjemmet – og JA til, at der har været masser af stunder, hvor borgernes livsglæde og livskraft har fået et solidt 'boost'.

Konklusionen på projektets del I (klovnebesøg) er, at klovnene TUT & TUT har skabt trivsel, livsglæde og livskraft for de ældre på Præsthøjgården. TUT & TUT har været en positiv, 'passende forstyrrelse' i dagligdagen, hvilket har gjort en forskel for borgernes psykiske velbefindende og trivsel. Klovnenes kompromisløse insisteren på mødet i NUet, på nærvær, omsorg, fantasi og humor samt klovnenes farvestrålende fremtræden, har haft en positiv virkning på borgere.

Man kan spørge om, projektets besøgsdel fik afsøgt alle muligheder. Til det må svaret blive NEJ. Hver gang en mulighed er afprøvet, har vi fået øje på en ny og endnu uprøvet mulighed. Der er med andre ord potentiale til meget mere og mange flere klovnebesøg i ældreplejen; på plejecentre og i daghjem.

Projektet undersøgte konkret, hvad lange besøgsdage kan betyde – og vi kan her konkludere, at det har fordele at være til stede mange timer. Klovnene kan på en helt anden måde end ved korte besøg blive en del af dagligdagen og dermed indgå i helt hverdagslige aktiviteter.

Daghjemmet er – som alle daghjem – præget af, at sammensætningen af borgere varierer fra dag til dag afhængigt af, hvor mange dage den enkelte borger er visiteret til tilbuddet. Det har i denne kontekst været spændende at sætte klovnefigurerne i spil, fordi vi har opdaget, at der her er en større grad af ensomhed blandt borgerne, end hvad vi har oplevet i plejeboligerne. Borgerne i daghjemmet har virkelig behov for menneskelig kontakt og samvær med andre.

Projektet var overordnet tænkt med en bred målgruppe: de ældre i centrum, men herudover også personale, pårørende og frivillige. Som konsekvens af, at besøgstimerne har ligget i dagtimerne i hverdagen, har klovnene desværre ikke mødt så mange pårørende og frivillige. I projektet er de pårørende og de frivillige derfor kun 'nået' indirekte.

Konklusionen på projektets del II (videndeling) er, at der blandt såvel personale og ledelse på Præsthøjgården – som for interessenter uden for huset – er oprigtig interesse for, hvad klovne kan tilføre ældreplejen i relation til at understøtte trivsel, glæde og omsorg. På videndelmødet den 27. marts, hvor der var deltagere på tværs af Region Midt, var der stor interesse og nysgerrighed fra de fremmødte.

For os – Marcher & Lillesø – er det vigtigt, at den viden, der skabes, bringes tilbage til praksis. Klovnene TUT & TUT har naturligvis også brug for ny viden for konstant at kunne udvikle sig i

kontakten med forskellige borgere – men for os er det interessante ikke at skabe viden til os. Viden om hvad, der skaber og understøtter trivsel, livskraft og livsglæde for de ældre, skal tilbage til praksis. Også fordi dette ikke ‘kun’ handler om at bruge klovne i omsorgsplejen.

Det handler også om – sammen med personalet – at finde, udvikle og understøtte tilgange, der virker trivselsfremmende ude på plejecentrene. Her har personalet naturligvis en central rolle. Noget af det, som TUT & TUT gør og kan, kan også med fordel anvendes af personalet. Personalet skal selvfølgelig ikke til at være klovne med røde næser, men meget i klovnenes tilgang og adfærd kan bruges af personalet (tilpasset den enkeltes personlighed).

Det står dog også klart for os ved projektafslutning, at personalet har brug for inspiration og energi til at finde og holde fast i en tilgang, som for nogle bryder med ‘plejer’ og ‘normer’. Personalets tilbagemeldinger har givet os blik for, at vi måske kan være mere rundhåndede med at dele ud af den viden, vi har omkring blandt andet den anerkendende tilgang som ‘trivselsfremmende’.

Nogle blandt personalet på Præsthøjgården har af sig selv set muligheder og ‘lånt’ tilgange fra TUT & TUT. Med mindre personale og ledelse involveres systematisk i denne videndeling, bliver det dog let til en viden, der eksklusivt er for de personer, der ‘tilfældigvis’ er på arbejde, når klovnene kommer på besøg. Vi kunne godt ønske, at den viden kunne komme hele personalegruppen til gavn og dermed gavne både borgere og personalets egen trivsel og arbejdsglæde.

Projektet var fra begyndelsen bygget op omkring **tesen**, at *‘hvis TUT & TUT kan skabe trivsel for den ældre gør det hverdagen lettere – og kvalitativt bedre – for både den ældre, for plejepersonalet og for de pårørende’*.

Ved projektafslutning er vores overvejelser her, at vi bestemt er ‘på vej’. TUT & TUT kan noget i forhold til tesen, de gør en forskel og der er potentiale til at nå meget længere og nå mange flere. Pilotprojektet ‘Klovne i ældreplejen’ har været et solidt skridt ud ad den vej...

“Uden TUT & TUT-tilgang er der hos nogle beboere 3 ud af 7 dage, der er gode.

Med TUT & TUT-tilgang, kan vi måske få 5 ud af 7 dage, der er gode”

Helle Thomsen, daglig leder

Gode råd

Vi har udformet en lille huskeseddel, som kan bruges af andre plejecentre og daghjem, som ønsker at bruge klovne som en del af deres omsorgstilbud.

- ✓ Personalet skal have mulighed for at møde personerne bag klovnene, inden de oplever klovnene besøge beboerne
- ✓ Det er centralt, at personalet er klar over etikken og værdierne bag brug af klovne – og at de er helt med på formålet med at bruge klovne i ældreplejen

- ✓ Personalet skal være klar over, at det vigtige samspil mellem dem og klovnene er afgørende for et positivt udfald for de ældre
- ✓ At der er tid til, at klovnene briefes om afdelingen / plejecentres 'dagsform' forud for besøg
- ✓ At der afsættes tid til, at personale og klovne sammen vender dagens besøg inden klovnene tager hjem
- ✓ Prioritering af, at personale videndeler med hinanden om, hvordan klovnebesøg og – tilgangen fremmer glæde og trivsel hos borgerne det pågældende sted – og hvad personalet kan bruge som inspiration i deres omsorgsarbejde

Epilog

Marcher & Lillesø har rejst penge til et nyt projekt 'En Mærkbar Forskel', hvor der – i forbindelse med en lang række besøg på demensafsnit – systematisk skal indsamles viden om, hvilken forskel klovne gør hos mennesker, der alvorligt ramt af demenssygdomme.

Projektet gennemføres i samarbejde med Horsens Kommunes syv demenseenheder og Stormsalen ApS.

Projektet er støttet af TrygFonden og løber frem til efteråret 2018.

---

*“I er jo ikke KLOVNE
KLOVNE. I er noget
andet... Man burde
kalde jer ‘solstråler’...”*

Nadia, medhjælper Præsthøjgården
